
OPEN EDUCATION DEVELOPMENT (2000-2020): RETROSPECTIVE REVIEW OF UKRAINIAN, EUROPEAN AND GLOBAL EXPERIENCE

Inna Otamas¹, Lyudmyla Bryn²

¹Doctor of Philosophy in History, Head of the Department for Scientific Work, Associate Professor of the Department of Professional and Higher Education at Central Institute of Postgraduate Education, State Higher Education Institution "University of Educational Management", 52 A, Sichovykh Striltsiv Str., Kyiv, 04053, Ukraine

²President of Children Mission NGO, 17, Semashko Str., Kyiv, 03142, Ukraine, Post-graduate student of the Department of Education, Administration and Social Work at Educational and Scientific Institute of Management and Psychology, State Higher Education Institution "University of Educational Management", 52 A, Sichovykh Striltsiv Str., Kyiv, 04053, Ukraine

Розвиток відкритої освіти (2000-2020): ретроспективний огляд українського, європейського та світового досвіду

Інна Отамас¹, Людмила Бринь²

¹Державний заклад вищої освіти "Університет менеджменту освіти", вул. Січових стрільців, 52 А, Київ, 04053, Україна

²Державний заклад вищої освіти "Університет менеджменту освіти", вул. Січових стрільців, 52 А, Київ, 04053, Україна

Abstract. The open education movement in the last two decades is one of the defining trends in the development of the system for lifelong learning in most countries in the world. Both objective changes in educational institutions and educational processes, and numerous discussions on the problems and prospects of open education and increasing attention to open education of leading international institutions, including the United Nations Organization, demonstrate the point. The article presents the results of the study on key documents and processes of open education development during 2000-2020 in Ukraine, as well as in the global and European space. The considerable number of documents, publications devoted to the issues of open education is analyzed. The analytical review is based on statistics provided in the reports of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), the International Association of Universities, the Commonwealth of Learning, the Institute of International Education, the European Association for International Education, Budapest Open Access Initiative, Erasmus Student Network (ESN) in Europe, the Commission of the European Communities, the Ministry of Education and Science of Ukraine, etc. The main purposes, advantages and problematic aspects of open education are identified. The main problems of development of the open education system are outlined. The relevance of using open access technologies in the educational process is substantiated. The directions for introducing promising elements of open education for Ukraine are considered. Open education is seen as an integral part of informatization of society.

Завдяки інтеграції України у світовий та європейський освітній простір особливої актуальності набуває відкрита освіта в системі глобальної освіти в умовах розвитку інформаційного суспільства. Науковий практичний інтерес до явища відкритої освіти пов'язаний із такими новими освітніми можливостями, як: гнучкість організації навчального процесу за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, індивідуалізація навчання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій та реалізацією на основі врахування індивідуальних особливостей студентів, поглиблення і розширення джерельно-

інформаційної бази навчально-дослідницьких проєктів тощо. У сучасному світі спостерігається суттєве зростання інтересу до відкритої освіти як однієї з визначальних тенденцій розвитку системи освіти протягом життя у багатьох країнах. До чинників, якими це зумовлюється, відносимо потребу сучасного ринку праці в конкурентоспроможних спеціалістах. Розвиток відкритої освіти у закладах освіти сприяє формуванню професійної орієнтації на ринку праці, мотивації до пізнання невідомого, розширює науковий кругозір, спонукає до наукового пошуку.

Серед досліджень у цій сфері можна відзначити праці вітчизняних науковців щодо розвитку

відкритої освіти у загальній освітній системі. Проблемою трансформації освіти займаються, зокрема, такі науковці, як В. Биков [1], В. Кремень [2], М. Кириченко [3], О. Отич [3] та ін.

Відкриту освіту як українські, так і зарубіжні дослідники визначають як систему навчання, доступну будь-кому з бажаючих, незалежно від віку, без аналізу його початкового рівня знань, яка використовує технології і методики дистанційного навчання і забезпечує навчання в ритмі, зручному для того, хто навчається, з використанням гнучких методів індивідуального та групового навчання. Розуміння відкритої освіти неможливе поза контекстом навчання впродовж життя (Lifelong Learning).

У фундаментальних працях В. Бикова [1] щодо визначення технологій відкритої освіти для інформатизації закладів освіти зазначено, що створення і використання технологій відкритого навчального середовища є якісно новим етапом розвитку систем мережевого е-дистанційного навчання, яке характеризується формуванням і реалізацією в освітньому просторі єдиної освітньої політики, яка ґрунтується на принципах відкритої освіти.

У документі Європейської комісії «Втілимо Європейський простір навчання впродовж життя в реальність», прийнятому 21 листопада 2001 р. в Брюсселі, таке навчання визначається як «вся освітня діяльність, здійснювана протягом життя, з метою вдосконалення знань, умінь і компетенцій як в інтересах особистісного, громадянського і соціального розвитку, а також/або з перспективою працевлаштування». Широта цього визначення також включає весь спектр формальної, неформальної та інформальної освітньої діяльності [4]. Основним завданням створюваного Європейського простору навчання впродовж життя є розширення можливостей громадян вільно переміщатися регіонами та країнами під час навчання та з метою працевлаштування.

Європейський Союз бере активну участь у реалізації відкритої освіти. Було ухвалено вагомі документи, зокрема Болонська декларація [5] та основні документи щодо втілення її принципів [6].

Організація Об'єднаних Націй (ООН) оголосила десятиліття 2005-2014 року десятиліттям освіти для сталого розвитку (ДОСР). Згідно з цим проектом, кожна людина має зрозуміти значення поведінки та способу життя, що необхідні для сталого майбутнього і позитивних змін в суспільстві. Основна мета освіти для сталого розвитку (ОСР) – стимулювати зміни в поведінці, які б сприяли формуванню сталого і справедливого суспільства для всіх.

Ще у 2005 р. М. Торп зазначила, що «інформаційно-комунікаційні технології були невід'ємним елементом зростання різноманітних форм відкритої, онлайн та дистанційної освіти, які за останні 40 років, принесли нові можливості для навчання протягом усього життя в багатьох країнах» [7]. Серед найбільш системних досліджень, проведених за останні роки, можна

відзначити таку розробку ЮНЕСКО, як «Базовий посібник з відкритих освітніх ресурсів», де викладено відповідну концепцію [8].

Впровадження елементів відкритої освіти стало одним із пріоритетів держави для подолання проблем вітчизняної освіти та забезпечення її поступального розвитку. Прийняття Закону України «Про Національну програму інформатизації» у 1998 р. [9] та Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні у 2000 р. [10], низки Постанов Кабінету Міністрів та Верховної Ради України, вузькопрофільних законів, державних цільових програм, залучення фінансування міжнародних фондів розвитку утвердили юридичні засади та створили практичні умови до поширення інформаційних та комунікаційних технологій в освіті. Доводиться констатувати, що зазначені рішення та програми не завжди виконувалися на належному рівні.

Відповіддю на виклики, що стоять перед вітчизняними закладами освіти в умовах пандемії COVID-19, стало розроблення Міністерством освіти і науки (МОН) України рекомендацій щодо організації змішаного навчання у закладах вищої та фахової передвищої освіти [11]. За участі МОН України також було розроблено «Рекомендації щодо онлайн-безпеки для педагогічних працівників» [12]. Крім того, за участі МОН України і Міністерства охорони здоров'я України розроблено «Збірник нормативних документів щодо роботи закладів освіти на період карантину у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)» [13].

Для проведеного дослідження було використано комплекс методів: 1) аналіз, синтез, порівняння, узагальнення для вивчення наукової літератури, законодавчих та нормативних документів; 2) історико-педагогічний аналіз для визначення особливостей розвитку відкритої освіти.

Для проведення дослідження була розроблена анкета в Google Forms для опитування серед педагогічних та науково-педагогічних працівників, які проходили підвищення кваліфікації дистанційно.

Стратегія ЄС щодо освіти та навчання отримала новий поштовх для розвитку після ухвалення у березні 2000 р. так званої Лісабонської стратегії, спрямованої на підвищення глобальної конкурентоспроможності ЄС через економічне оновлення, удосконалення соціальної сфери та охорону довкілля. Рада Європейського Союзу визначила для ЄС завдання на наступне десятиліття: стати найконкурентоспроможнішою і найдинамічнішою у світі економікою, що базується на знаннях, здатної до постійного зростання та такої, що забезпечує більше кращих робочих місць і тіснішу соціальну згуртованість. Досягнення визначеної амбіційної мети потребувало фундаментальних реформ і глибоких структурних змін у багатьох сферах. Очевидно, що система освіти та підготовки була та залишається наріжним каменем Лісабонської стратегії і вимагає докорінних реформ не лише у сфері розроблення та

вдосконалення навчальних планів, а й у галузі управління закладами освіти та їх фінансування. Лісабонська стратегія визнає, що знання, які ведуть до розвитку інновацій, є найбільшою цінністю Європейського Союзу, особливо в умовах глобалізації і зростання конкуренції в усіх галузях економіки. Високоякісні початкова, середня, професійна та вища освіта ще ніколи не були настільки важливими, але в сучасному світі самої лише базової освіти недостатньо. Знання і вміння працівників потребують постійного вдосконалення, щоб належним чином відповідати на всі виклики суспільства, яке постійно розвивається. Сьогодні особливої ваги набуває термін «навчання впродовж життя». Саме таке навчання є передумовою ефективної роботи й особистого розвитку, що дає можливість кожній людині брати активну участь у житті суспільства [14].

Принципи відкритості, проголошені як на міжнародному рівні, так і на рівні окремих держав, перебувають у центрі уваги урядів та професійних освітніх і наукових спільнот від закінчення «холодної війни», а особливого сенсу і звучання вони набули в Європі у період активної розбудови Європейського Союзу. Однак тільки від початку 2000-х років унаслідок розвитку передових інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та отримання доступу до них спочатку певної частини, а потім і більшості населення розвинутих країн світу, стало можливим утілювати принципи відкритості освітньо-наукових систем на практиці на якісно новому рівні. Ступінь розвитку ІКТ в Україні сьогодні дає змогу забезпечити відкритість національної освітньо-наукової системи на високому європейському і світовому рівнях.

У Комюніке Комісії Європейському парламенту, Раді і Європейському соціально-економічному комітету відповідно до концепції Соціальна відповідальність бізнесу (СВБ) (2001 р.) зазначається, що для того, щоб СВБ відбулася як практика, що домінує в ділових відносинах серед майбутніх підприємців, керівників підприємств, менеджерів компаній і найманих робітників, мають бути розвинені відповідні знання й навички. СВБ – це також питання навчання впродовж усього життя. Комісія запрошує бізнес-школи, університети й інші освітні установи ввести СВБ як комплексне явище до процесу навчання, особливо до освітніх програм майбутніх менеджерів та аспірантів.

Європейська Комісія об'єднала різні освітні й навчальні ініціативи в єдину Програму навчання протягом життя (Lifelong Learning Programme) [15]. Ця програма прийшла на зміну програмам академічного, професійно-технічного та дистанційного навчання, які існували до 2006 року. Рада Європи затвердила навчання протягом життя як один із основних компонентів європейської соціальної моделі. Тому ця програма включає чотири галузеві програми: з питань шкільної освіти імені Я. А. Коменського (Comenius), вищої освіти імені Еразма Роттердамського (Erasmus), професійного навчання імені Леонардо да Вінчі (Leonardo da Vinci) та освіти дорослих імені

Н. Ф. С. Грундтвіга (Grundtvig). Зауважимо данину відомим історичним постатям європейської та світової педагогічної науки у назвах програм. Розвиваючи інноваційні для свого часу ідеї корифеїв, ЄС вибудовує систему відкритої освіти в рамках навчання упродовж життя. Таке навчання не обмежується сферою освіти, воно також є критичним фактором у сферах зайнятості й соціального забезпечення, економічного зростання і конкурентоспроможності.

Як бачимо, стан розвитку відкритої освіти в рамках навчання протягом життя постійно перебуває в центрі уваги різноманітних європейських та світових інститутів.

Поряд із поняттям «відкритої освіти» у різних джерелах зустрічаємо категорію «відкритого доступу» («open access»). Розглянувши поняття «відкритий доступ» (Будапештська ініціатива, 2002 рік) наголосимо, що це безкоштовний онлайн-доступ до наукових статей, монографій, дисертацій та іншої наукової документації, розташованої в Інтернеті, що дозволяє будь-якому користувачеві читати, завантажувати, копіювати, розповсюджувати, друкувати, шукати або посилатись на повні тексти цих статей, сканувати їх для індексації, передавати їх як дані програмному забезпеченню або використовувати їх для будь-яких інших законних цілей, без фінансових, правових чи технічних бар'єрів, крім тих, які пов'язані з доступом до самого Інтернету. Єдиним обмеженням у відтворенні та розповсюдженні та єдиною роллю авторських прав у цьому питанні має бути надання автором контролю над цілісністю їх твору та право на належне визнання та цитування [16]. Міжнародна ініціатива «За відкритий доступ» має на меті забезпечення відкритого доступу кожному бажаному до освітніх ресурсів, результатів наукових досліджень, культурного надбання людства. Ж.-К. Гедон, канадський академік та один із засновників Будапештської ініціативи, аналізуючи 15-річний досвід впровадження «відкритого доступу», зокрема, зазначає, що «з невеликого і маргінального руху він став центральним у дискусіях серед видавців, бібліотекарів, фінансових агентств, керівників науково-дослідних установ та власне вчених» [17]. При оцінюванні різних форм, які може мати відкритий доступ, центральним питанням, на думку вченого, має бути здоров'я системи комунікацій заради наукового знання. Потужний ефект на еволюцію відкритого доступу справив розвиток цифрової культури та цифрових мереж, тобто діджиталізація суспільних вертикальних та горизонтальних зв'язків.

Наймасштабнішим сучасним прикладом створення інтегрованої освітньо-наукової системи на Європейському континенті є Болонський процес та низка програм ЄС, спрямованих на формування і розвиток Єдиного простору вищої освіти (European Higher Education Area) та Єдиного наукового простору (European Research Area) Європейського Союзу [5].

ЮНЕСКО як спеціалізована установа ООН з

питань освіти, науки і культури приділяє велику увагу міжнародному, міжрегіональному та регіональному співробітництву для сприяння розвитку відкритої та дистанційної освіти. Співпраця здійснюється з міжурядовими структурами, з іншими агенціями системи ООН (Співдружністю навчання, Світовим банком, Організацією економічного співробітництва та розвитку), з банками регіонального розвитку, приватними та державними секторами, неурядовими організаціями, зокрема з Міжнародною радою відкритої та дистанційної освіти (ICDE), щодо компетентних дій у цій галузі. У програмному документі ЮНЕСКО «Відкрите та дистанційне навчання: тенденції, міркування щодо політики та стратегії (Open and distance learning: trends, policy and strategy considerations)» (2002) [18], зазначено, що відкрита освіта сприятиме соціальному та економічному розвитку, та розглянуто її перспективи. Відкрита освіта швидко стає загальновизнаною та необхідною частиною основних освітніх систем як у розвинутих країнах, так і в країнах, що розвиваються. Це зростання стимулювалося частково через зацікавленість викладачів та тренерів до використання нових, пов'язаних з Інтернетом, інформаційних технологій. Крім того, традиційно визнані шляхи організації освіти потребують посилення за допомогою інноваційних методів, завдяки чому має бути реалізоване основне право всіх людей на навчання упродовж життя. Зокрема, одне нововведення – розширення Всесвітньої павутини в поєднанні з постійним падінням вартості обробки, зберігання й передачі інформації – сприяло значним зрушенням у дистанційній освіті [18].

За висновками експертів Інституту інформаційних технологій в освіті ЮНЕСКО, значення електронних бібліотек для сучасної освіти і науки зумовлюється, зокрема, такими чинниками, що є актуальними і для України: зростання кількості осіб, які здобувають освіту протягом життя дистанційно у відповідь на вимоги сучасного ринку праці та внаслідок прагнення поліпшити умови життя; потреба у забезпеченні розширення охоплення освітою з одночасним стримуванням державних та приватних витрат на неї, а отже, потреба у підвищенні продуктивності й ефективності освіти; скорочення термінів упровадження результатів наукових досліджень та інженерно-технічних розробок в економіку; інтернаціоналізація і глобалізація науки та посилення міжнародної конкуренції на ринку наукових досліджень, інженерно-технологічних розробок та ринку освітніх послуг, що активно глобалізується [19]. Наведеними причинами пояснюється значна увага урядів багатьох країн, неурядових та міжнародних організацій, що опікуються освітою і наукою, до електронних освітніх бібліотек. Прикладами успішних проєктів з-поміж багатьох інших є National Science Digital Library (nsdl.org), Networked Digital Library of Theses and Dissertations (www.ndltd.org) (США); ресурси національного освітнього порталу Joint

Information Systems Committee (www.jisc.ac.uk) (Велика Британія); національний електронний ресурс науково-освітньої та просвітницької інформації у галузях медицини, охорони довкілля та сільського господарства ZB MED – Greenpilot (www.zbmed.de) (Німеччина); освітній портал European SchoolNet (www.eun.org), ресурс науково-освітніх матеріалів Європейського дослідницького консорціуму з інформатики та математики Cyclades (http://www.ercim.eu/cyclades/) (Європейський Союз).

У глосарії Міжнародного стандарту класифікації освіти ISCED 2011, зазначено, що неформальна освіта – це освіта, яка є доповненням до формальної освіти в процесі навчання людей упродовж усього життя [20]. Така форма освіти пропонується для гарантування права доступу до навчання кожному бажуючому, що є базовим принципом відкритої освіти.

Значним кроком до розширення можливостей здобувачів освіти в Україні став Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800, що розширив перелік суб'єктів підвищення кваліфікації. На сьогоднішній день це можуть бути не лише заклади освіти (їх структурні підрозділи) чи наукові установи, але й інші юридичні чи фізичні особи, у тому числі фізичні особи – підприємці, що провадять освітню діяльність у сфері підвищення кваліфікації педагогічних та/або науково-педагогічних працівників [21]. Отже, громадські організації (ГО) та об'єднання, що мають статус юридичної особи, отримали законодавче право зайти на ринок освітніх послуг у сфері відкритої освіти. Залежно від мети діяльності, рівня організаційного розвитку та наявності фінансування, різні ГО по-різному скористалися наданими державою можливостями.

Значним, досі неповно осмисленим та дослідженим, викликом для розвитку відкритої освіти стала пандемія коронавірусу COVID-19. На основі останніх даних Інституту статистики ЮНЕСКО, ми бачимо як агентство ООН зобов'язало координувати і вести глобальну освіту у період COVID-19. На інтерактивній карті відображаються дані про закриття закладів освіти та повторні відкриття, а також кількість учнів, які потерпають (рис. 1) [22].

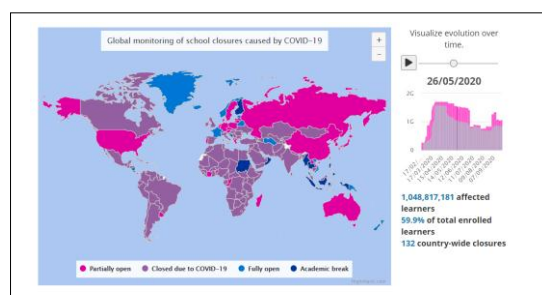

Рис. 1. Всесвітній моніторинг закриття освітніх закладів внаслідок Covid-19

Цифри на рис. 1 відповідають кількості учнів, які навчаються на рівнях дошкільної, початкової, нижчої середньої та старшої середньої освіти [рівні 0-3 ISCED], а також на рівнях вищої освіти [рівні 5-8 ISCED]. Інформація на сайті поновлюється на основі останніх даних Інституту статистики ЮНЕСКО.

Як бачимо, станом на 26 травня 2020 р., вплив Covid-19 на глобальну ситуацію в освіті значний: 1048 817 181 постраждалих учнів, що складає 59,9% від їх загальної кількості. Повний карантин був запроваджений у 132 країнах світу, де всі навчальні заклади були повністю закриті для відвідування [23].

У відповідь на потенційні виклики другої хвилі коронавірусу Міністерство освіти і науки України розробило рекомендації щодо організації змішаного навчання у закладах вищої та фахової передвищої освіти [9]. Університети та коледжі отримали поради щодо того, як розгорнути змішане навчання, яке нормативне забезпечення та технологічна база для цього потрібні, як підготувати персонал та спланувати навчальний процес.

Документ містить детальні рекомендації викладачам щодо створення або адаптації навчальних курсів, планування результатів навчання й ефективного оцінювання успішності студентів. Рекомендації доповнено чеклистами, прикладами моделей змішаного навчання, матрицями планування курсів та іншими допоміжними матеріалами, які керівники закладів та викладачі можуть використовувати у процесі підготовки до нового навчального року. Організація змішаного навчання неможлива без використання платформи електронного навчання, рекомендацій із чіткими інструкціями, як вибрати та розгорнути навчальну платформу, а також опанованим інструментарієм для створення навчального контенту.

Із метою визначення соцмереж та платформ, які найчастіше використовуються педагогічними та науково-педагогічними працівниками для підвищення кваліфікації в умовах дистанційної освіти в період карантину у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19) в Україні, було проведено опитування «Оцінка ефективності процесу дистанційного навчання у період підвищення кваліфікації», в якому на кінець жовтня 2020 р. взяли участь 54 респонденти (рис. 2).

Це слухачі курсів підвищення кваліфікації кафедри професійної та вищої освіти Центрального інституту післядипломної освіти Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти», що проводять освітню діяльність в таких регіонах України: місто Київ, Хмельницька область, Харківська область, Волинська область, Черкаська область, Одеська область, Закарпатська область та Миколаївська область.

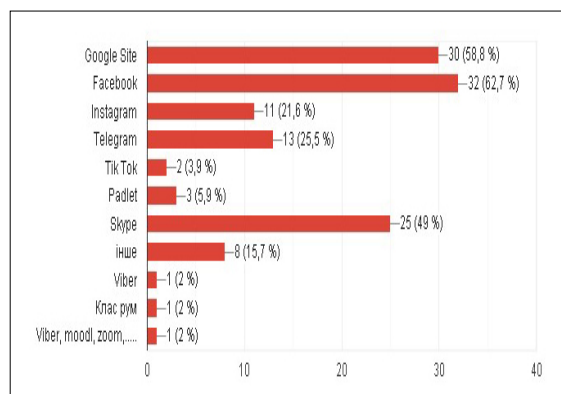

Рис. 2. Соцмережі та платформи для підвищення кваліфікації дорослих

На рис. 2 показано соцмережі та платформи для підвищення кваліфікації дорослих та рівень їх використання респондентами для особистого підвищення освітнього рівня. Найпопулярнішими ресурсами виявилися: Facebook (62,7%), Google Site (58,8%) та Skype (49%). Досить високий рівень використання більш «молодіжних» соцмереж Telegram (25,5%) та Instagram (21,6%). Дуже низькі показники у платформ Padlet (5,9%), Moodle (2%) та Клас рум (2%) та відеомесенджера Tik Tok (3,9%) і месенджера Viber (2%).

На рис. 3 зазначено відповіді респондентів опитування про часові можливості для самостійного навчання в умовах дистанційної освіти в період карантину. 47,1% слухачів зазначило, що щоденно може виділяти на індивідуальне навчання 45 хвилин, 25,5% – 20 хвилин, 11,8% – уточнили «залежно від обставин». Окремі респонденти зазначили наступне: 2% – «усе життя», 2% – «1-2 години», 2% – «хочуть навчатися із викладачем».

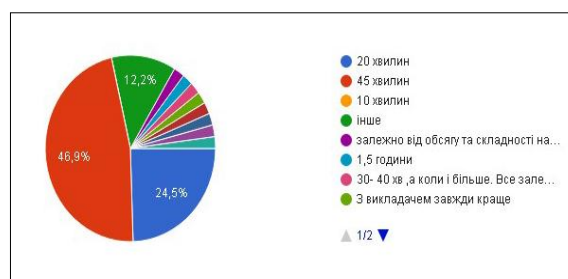

Рис. 3. Моніторинг слухачів Центрального інституту післядипломної освіти про часові можливості для самостійного навчання

Аналізуючи результати опитування, особливо з урахуванням практичних труднощів, що виникають під час дистанційного навчання педагогічних та науково-педагогічних працівників із різних регіонів України, констатуємо проблему освітян до готовності використання та впровадження дистанційних технологій навчання, які будуть враховувати всі когнітивні потреби освітян.

Погоджуємося з думкою аналітиків Національного інституту стратегічних досліджень

про те, що «не можна вважати позитивним і цілковите зведення відкритої освіти тільки до комп'ютеризації, інформатизації та впровадження комунікаційних технологій» [24]. Відкрита освіта – це передусім нові методи і прийоми навчання як суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу. Відкрита освіта – це нові підходи до викладання, до управління підготовкою та організацією освітнього процесу, які базуються на продуктивному і творчому використанні як новітніх технічних досягнень, так і новітніх педагогічних технологій. Досліджуючи наукові роботи та практику їх застосування, можемо стверджувати, що такий підхід до комп'ютеризації, інформатизації та впровадження комунікаційних технологій в освіті здобуває дедалі більше поширення й підтримку серед вітчизняних освітян.

Стаття підготовлена в рамках дослідження «Трансформація професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритого університету післядипломної освіти» РК 0120U104637.

З урахуванням особливостей поточного етапу соціально-економічного розвитку України та освітньої системи найбільш перспективними для нашої держави є такі напрями впровадження елементів відкритої освіти:

1. З огляду на потреби суспільства, на становище у системі вищої освіти, на складні соціальні і демографічні проблеми, елементи відкритої освіти можуть широко використовуватися у дистанційній освіті та освіті протягом життя.

2. Технології відкритої освіти, зокрема технології електронних публікацій, можуть допомогти у подоланні браку якісних навчальних матеріалів, від якого потерпає багато закладів вищої і середньої освіти.

3. Технології електронної публікації, обміну цифровим контентом та колективної роботи з ним дають змогу суттєво поліпшити якість викладання завдяки забезпеченню ефективного обміну досвідом та різноманітними освітніми матеріалами між викладачами. Дедалі більшого поширення у світі набуває забезпечення вільного доступу до навчальних курсів та різноманітних супровідних і допоміжних матеріалів.

4. Елементи відкритої освіти здатні забезпечити вищий рівень прозорості системи освіти: що і як викладається і вивчається, які матеріали і методика використовуються. Тобто система освіти завдяки цим елементам відкритої освіти може стати прозорішою для суспільства.

5. Технології відкритої освіти та прийняття відповідного законодавчого забезпечення дають можливість неурядовим громадським організаціям ставати конкурентоспроможними гравцями на ринку освітніх послуг.

References

1. V. Vykov, *Modeli organizacijnyh system vidkrytoyi osvity: monografiya* (Models of organizational systems of open education: a

monograph), (Atika, Kyiv, 2008)

2. V. Kremen, *Nacionalna dopovid` pro stan i perspektyvy rozvytku osvity v Ukraini* (National report on the state and prospects of education development in Ukraine), (Ped. dumka, Kyiv, 2011)
3. M. Kyrychenko, O. Otych, V. Olijnyk, *Information Technologies and Learning Tools* 65 (3), 25-36 (2018), <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/2380>. Accessed 10 Sept 2020
4. *Making a European Area of Lifelong Learning a Reality* (Commission of the European Communities, Brussels, 2001), <https://epale.ec.europa.eu/en/resource-centre/content/making-european-area-lifelong-learning-reality-communication-commission-com>. Accessed 10 Sept 2020
5. *The Bologna Declaration of 19 June 1999*, https://www.ehea.info/media.ehea.info/file/Ministerial_conferences/02/8/1999_Bologna_Declaration_English_553028.pdf. Accessed 09 Sept 2020
6. *Ministerial Conferences for EHEA*, <http://www.ehea.info/page-ministerial-conferences>. Accessed 09 Sept 2020
7. *Perspectives on distance education: Lifelong Learning and Distance Higher Education* (UNESCO/COL, 2005), http://oasis.col.org/bitstream/handle/11599/70/PSeries_LLLDHE.pdf?sequence=1. Accessed 12 Sept 2020
8. *A Basic Guide to Open Educational Resources (OER)* (UNESCO and Commonwealth of Learning, 2011, 2015). <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000215804>. Accessed 08 Sept 2020
9. *Zakon Ukrainy «Pro Nacionalnu programu informatyzaciyi»* (Law of Ukraine "On the National Informatization Program") (1998), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80#Text>. Accessed 12 Sept 2020
10. *Koncepciya rozvytku dystancijnoyi osvity v Ukraini* (The concept of distance education development in Ukraine) (2000), <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html>. Accessed 12 Sept 2020
11. *Rekomendaciyi shhodo organizaciyi zmishanogo navchannya u zakladax vyshhoyi ta faxovoyi peredvyshhoyi osvity* (Recommendations for the organization of blended learning in institutions of higher and professional higher education) (Ministry of Education and Science of Ukraine, Letter No. 1/9-344 dated June 24, 2020), <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/rekomendacij-shhodo-vprovadzhennya-zmishanogo-navchannya-u-zakladah-fahovoyi-pereadvishhoyi-ta-vishhoyi-osviti>. Accessed 11 Sept 2020
12. *Rekomendaciyi shhodo onlajn-bezpeky dlya pedagogichnyh pracivnykiv. On-lajn dovidnyk* (Recommendations on online safety for teachers. Online guide) (2020), [79](https://stop-sexting.in.ua/wp-

</div>
<div data-bbox=)

- content/uploads/2020/09/dovidnyk_dlya_pedagogichnyh_pracivnykiv.pdf. Accessed 11 Sept 2020
13. *Zbirnyk normatyvnyh dokumentiv shhodo roboty zakladiv osvity na period karantynu u zvyazku z poshyrennyam koronavirusnoyi xvoroby (COVID-19). Onlajn-dovidnyk* (Collection of normative documents on the work of educational institutions for the period of quarantine in connection with the spread of coronavirus disease (COVID-19). Online directory) (2020), <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/Zbirnyk%20normatyvka%20COVID-19/Zbirnyk.pdf>. Accessed 11 Sept 2020
  14. *Yevropejskyj Soyuz – Ukrayina: spivrobotnyctvo u sferi vyshhoyi osvity* (European Union – Ukraine: Cooperation in Higher Education) (Delegation of the European Union to Ukraine, Kyiv, 2010), https://eeas.europa.eu/archives/delegations/ukraine/documents/virtual_library/eu_educational_brochure5_uk.pdf. Accessed 12 Sept 2020
  15. *Lifelong Learning Programme 2007-2013*, <https://web.archive.org/web/20120530205839/http://llp.europa.org/mt/index.php>. Accessed 12 Sept 2020
  16. *Budapest Open Access Initiative* (2002), <https://www.budapestopenaccessinitiative.org/read>. Accessed 15 Sept 2020
  17. J.-C. Guédon, *Open Access: Toward the Internet of the Mind* (2017), <https://www.budapestopenaccessinitiative.org/boai15/Untitleddocument.docx>. Accessed 15 Sept 2020
  18. *Open and Distance Learning: Prospects and Policy Considerations* (2002), <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000128463>. Accessed 12 Sept 2020
  19. *Digital Libraries in Education, Science and Culture. Analytical survey* (UNESCO, Moscow, 2007), <https://iite.unesco.org/publications/3214562/>. Accessed 05 Sept 2020
  20. *International Standard Classification of Education ISCED* (2011), <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-classification-of-education-isced-2011-en.pdf>. Accessed 12 Sept 2020
  21. *Poryadok pidvyshhennya kvalifikaciyi pedagogichnyh i naukovo-pedagogichnyh pracivnykiv* (The order of advanced training of pedagogical and scientific-pedagogical workers) (Cabinet of Ministers of Ukraine, Regulation No. 800 dated August 21, 2019), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text>. Accessed 15 Sept 2020
  22. *Global monitoring of school closures caused by COVID-19* (2020), <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>. Accessed 26 May 2020
  23. *Global tracking of COVID-19 caused school closures and re-openings* (2020), <https://en.unesco.org/sites/default/files/unesco-map-covid-19-caused-school-closures-and-reopening-methodological-note-en.pdf>. Accessed 26 May 2020
  24. *Vidkryta osvita: novitni texnologiyi u navchalnomu procesi ta osvitnomu menedzhmenti yak zasib intensyfikaciyi rozvytku osvitno-naukovoyi systemy Ukrayiny. Analytychna zapyska* (Open education: the latest technologies in the educational process and educational management as a means of intensifying the development of educational and scientific system of Ukraine. Analytical note) (National Institute for Strategic Research, 2013), <http://old2.niss.gov.ua/articles/721/>. Accessed 15 Sept 2020